

Początek lata w Żurawłowie

22 czerwca 2013

Od 3 czerwca 2013 roku w miejscowości Żurawłów położonej w lubelskiej gminie Grabowiec trwa jeden z najdłuższych, w skali ostatnich dziesięcioleci, stacjonarnych protestów w Polsce. Mieszkańcy Żurawłowa oraz kilku sąsiednich wsi zjednoczyli się by zablokować plany inwestycyjne amerykańskiego koncernu Chevron, związane z poszukiwaniem i eksploatacją gazu łupkowego. O pierwszych konfliktach mieszkańców gminy Grabowiec z koncernem Chevron, stało się głośno po tym gdy przedstawiciele tego ostatniego, wynajęli Geofizykę Toruń, by ta przeprowadziła badania sejsmiczne w Rogowie, położonym koło Żurawłowa. Po badaniach toruńskiego podwykonawcy w 2011 roku, okoliczni mieszkańcy stwierdzili przypadki pęknięć na budynkach oraz zanieczyszczeń wody. Brak wcześniejszych badań jakości wody, pozwolił później urzędnikom państwowym, takim jak Rafał Miland z Ministerstwa Środowiska, głosić oficjalnie, że zmiany stwierdzone wówczas w otoczeniu, nie miały wiele wspólnego z pracami na zlecenie Chevronu [1]. Skandal wokół wydarzeń i zdecydowana niechęć mieszkańców Rogowa, zmusiła jednakże przedstawicieli koncernu z siedzibą w San Ramon do przenosin na inny teren. Los padł na sąsiedni Żurawłów.

Próbując zjednać sobie miejscową społeczność, 19 stycznia 2012 roku przedstawiciele Chevronu postanowili spotkać się z mieszkańcami Żurawłowa w lokalnej remizie strażackiej. Dla uczestników spotkania przygotowano poczęstunek i upominki. Na miejscu, w otoczeniu specjalistów od public relations, pojawili się najważniejsi rzecznicy koncernu w Polsce, w tym dyrektor Chevronu na Polskę, John Claussen. Ku zdziwieniu zebranych, po pięciu minutach przedstawiciele koncernu opuścili jednak salę, skarżąc się na obecność mediów i osób niepożądanych, które przybyły wesprzeć mieszkańców z pozycji sceptycznej do inwestycji związanych z gazem łupkowym i samej transparentności Chevronu. Grażyna Bukowska, rzeczniczka

koncernu, rejteradę delegacji firmy tłumaczyła na gorąco obecnością „agresywnych, demagogicznych grup ekologicznych” [2].

Ucieczkę z rzekomych konsultacji odebrano jako lekceważącą – przedstawiciele Chevronu nie zniechęceni tym dysonansem nie zamierzali niemniej rezygnować z inwestycji pod Żurawłowem. Niespełna dwa miesiące później, 13 marca 2012 roku do gminy Grabowiec wjechał ciężki sprzęt, przewożony przez firmę Praktibud z Tomaszowa Lubelskiego, jednego z podwykonawców amerykańskiego koncernu. Szybka mobilizacja mieszkańców pozwoliła zablokować ten transport. Firmie wytknięto nie posiadanie wszystkich wymaganych dokumentów i niszczenie lokalnych dróg. Niepowodzenia w dialogu z mieszkańcami i krążące pokątnie pogłoski wieściły rychłą rezygnację firmy z lokalizacji wiertni w gminie Grabowiec. Oczy Chevronu zaczęły teraz pożądliwie spoglądać w kierunku Zawady i Siedliska Kolonii [3]. Tegoroczna, czerwcową ofensywa firmy posypała te nadzieje niegaszonym wapnem. Zarząd spółki potwierdził, że nie zamierza liczyć się z głosem lokalnych mieszkańców i będzie narzucał swoją wolę, wykorzystując najróżniejsze chwyt.

Nad ranem 3 czerwca około godziny 6:00 gdy wieś dopiero budziła się ze snu do Żurawłowa wjechali pracownicy Chevronu i podwykonawcy Praktibud. Zatrzymali się na działce wydzierżawionej od jednego z mieszkańców i bez konsultacji z resztą społeczności, przystąpili do stawiania ogrodzenia. W jakim celu? Grażyna Bukowska, rzeczniczka Chevronu, wcześniej związana z TVN i TVP, tłumaczyła jedynie na piśmie, że „to część planu inwestycyjnego” [4]. Mieszkańcy Żurawłowa, jak już wiemy, dobrze zorganizowani, zaalarmowani, pojawili się na miejscu i uniemożliwili ogrodzenie terenu. Materiały służące do ogrodzenia ziemi przenieśli z powrotem na pojazdy, którymi je przywieziono, wjazd na działkę zablokowali zaś własnymi traktorami i ciężkim sprzętem. Niebawem w spornym punkcie pojawił się wójt gminy Grabowiec, Tadeusz Goździejewski oraz funkcjonariusze policji. Żadna z przybyłych stron nie

rozładowała napięcia. Chevron postanowił pójść na konfrontację z mieszkańcami Żurawłowa, postawić się i wziąć oporną społeczność na wyczekanie.

Na sąsiedniej działce protestujący rozstawili funkcjonujący przez całą dobę punkt kontrolny. Stanął tam namiot wojskowy oraz inne elementy użyteczności publicznej służące zebrany jako kuchnia, sypialnia i miejsce spotkań. W proteście bierze łącznie udział około 150 osób – mieszkańców Żurawłowa i okolicznych miejscowości. Na stałe na miejscu przebywa około 30-40 osób. Od pierwszych dni konfrontacji lokalna społeczność potwierdziła, że nie działa pod wpływem osobistej urazy. Widząc pracowników i ochroniarzy Chevronu, zmuszonych czuwać na miejscu, mimo blokady, pozwolili im postawić własny namiot oraz toi toi [5]. Wieczorem poczęstowali ich ciepłymi napojami [6]. Gest ten, pełny dobrej woli, nie spotkał się z odwzajemnieniem. Przez następne dni kamerzysta pracujący na zlecenie Chevronu filmował protestujących. Nie dla potrzeb wewnętrznych. Z nagrania postanowiono uczynić użytek inkryminujący protestujących, odmawiając przy tym podania powodu permanentnego rejestrowania wydarzeń [7].

Pozyskawszy gotowy materiał filmowy, przedstawiciele Chevronu mieli następnie odwiedzać mieszkańców sąsiednich miejscowości, celem identyfikacji osób uwiecznionych na nagraniu [8]. Po

zebraniu danych osobowych, udali się na lokalny komisariat policji, aby pociągnąć swych oponentów do odpowiedzialności karnej. Rzeczniczka prasowa komendy policji w Zamościu, Joanna Kopeć próbowała bronić autonomii działań policji. „Policjanci również poczynili własne ustalenia. Uczestnicy protestu byli legitymowani” – zarzekała się [9]. Wyjaśnienia te nie oddają pełnej rzeczywistości, gdyż według protestujących policjanci wylegitymowali jedynie ok. 15 osób, tymczasem na komisariat wezwano 46 uczestników blokady (według Kopeć wezwano ponad 30 osób). Materiały dostarczone przez przedstawicieli Chevronu stanowiły więc fundamentalny „dowód” w sprawie. Pikanterii temu zawezwaniu dodaje fakt, iż wszyscy spośród wytypowanych, zostali zaproszeni na komendę dokładnie tego samego dnia. I to tylko za to, że w ramach oddolnego ruchu społecznego, postanowili w sposób demokratyczny, upomnieć się o prawo do udziału w sposobie zagospodarowania własnej przestrzeni życia. Małgorzacie Jabłońskiej przedstawiono pięć zarzutów w tym m.in. przewodniczenie nielegalnemu zgromadzeniu, samowolne użycie materiałów budowlanych, nie opuszczenie pola Chevronu na wezwanie przedstawicieli firmy. Podobnie brzmiące zarzuty usłyszeli pozostali „zdenuncjowani” przez Chevron.

Ósmej doby oporu, protestująca społeczność wystosowała komunikat, o tyle wymowny, że podpisało się pod nim czterech sołtysów okolicznych wsi: Żurawłowa, Rogowa, Szczelatyna i Siedliska. W piśmie tym mieszkańcy opowiedzieli się „przeciw planom poszukiwania i w konsekwencji wydobywania gazu łupkowego metodą szczelinowania hydraulicznego”. Przypomnieli, że toksyczna działalność Chevronu jest znana na całym świecie i zapewnili, że nie pozwolą na toksyczne eksperymenty na swojej ziemi. „Nasza ziemia jest dla nas zbyt cenna aby ryzykować jej zatrucie. Utrzymujemy się z pracy na tej ziemi i na tym opieramy przyszłość naszych dzieci, wnuków i kolejnych pokoleń.. Ta ziemia to najżyźniejsze grunty w Polsce, to spichlerz naszego kraju” – zadeklarowali dalej. Autorzy komunikatu zapowiedzieli, że nie zrezygnują z protestu i „będą blokować działania Chevronu aż do skutku”. „Jesteśmy gotowi

wykupić umowy dzierżawy aby ta ziemia rodziła plony, bo do tego jest przeznaczona” – zaznaczyli w końcowej frazie [10].

Apel ten nie przejął przedstawicieli Chevronu, którzy przez kolejne kilkanaście dni usilnie milczeli, faktycznie zmierzając do przechylenia szali na swoją korzyść. 9 czerwca udali się nawet do lokalnego księdza, z przestrogą, iż może dojść do przepychanek [11]. Jeżeli tą interwencją mieli zamiar pobudzić lokalny autorytet do utemperowania niepokornych parafian, srogo się zawiedli. Dwaj okoliczni księża poparli starania mieszkańców; w jedną z niedziel ksiądz przybył nawet do punktu protestu, gdzie odbyła się następnie msza polowa [12].

Protest mieszkańców Żurawłowa i okolicznych miejscowości zdobył sobie szeroką uwagę w Europie i Stanach Zjednoczonych. Od początku protestu, lokalnej społeczności towarzyszył Lech Kowalski, niezależny dokumentalista, autor filmu „Drill Baby Drill” oraz dwóch innych filmowców, którzy przybyli na własny koszt ze Stanów Zjednoczonych [13]. Solidarność z protestującymi wyraził europoseł Jose Bove, do Żurawłowa z namiotami i własnymi transparentami, pokonując setki kilometrów przybyli Litwini i Czesi. Pikieta poparcia odbyła się pod Ambasadą Polski w Wilnie, demonstranci pojawili się także na ulicach stolicy Rumunii. Mocny głos wsparcia nadpłynął z Francji, gdzie

zorganizowane ruchy walczące ze szczelinowaniem hydraulicznym, walczyły przyczyniły się do zakazania metody szczelinowania hydraulicznego w kraju nad Sekwaną [14]. Heroiczna postawa mieszkańców Żurawłowa znana jest w coraz większej ilości krajów Europy i nie tylko. Zdjęcia irlandzkich farmerów popierających protest na Zamojszczyźnie pojawiły się na niezależnych witrynach internetowych [15]. Słowa poparcia przekazała także Yoko Ono [16].

Oddolny ruch poparcia umacnia się jednocześnie w Polsce. Z namiotem do Żurawłowa, by czuwać na miejscu, przybyli aktywiści i aktywistki z Warszawy. Obecność na miejscu jak największej grupy wsparcia, spoza regionu jest nie do przecenienia. Konieczność utrzymywania protestu trzyma lokalnych rolników w szachu, utrudnia lub uniemożliwia im przystąpienie do prac polowych. Ludzie mogący zastąpić mieszkańców na blokadzie, przez większą część dnia, mogą odciążyć ich i pozwolić na przystąpienie do prac od których zależy przecież wyżywienie i utrzymanie gospodarstw domowych. „Zapraszamy do Żurawłowa i prosimy o wsparcie. Pole namiotowe jest szerokie” – zachęca jedna z protestujących, Barbara Siegieńczuk [17]. Oprócz literalnej obecności aktywistów z Warszawy, na ulicach stolicy pojawiły się plakaty i duży billboard, informujący o wydarzeniach w Żurawłowie [18]. Należy tutaj wspomnieć także o godnych uwagi plakatach uczniów z gminy Miączyn, którzy zaprojektowali, wydrukowali je i rozwiesili w okolicznych, zamojskich miejscowościach [19]. Zrobione oddolnie afisze informacyjne okazały się nie do przecenienia, zwłaszcza w zestawieniu z niezrozumiałą ciszą medialną, towarzyszącą protestowi w Polsce. O ile o wydarzeniach w Żurawłowie mogli przeczytać czytelnicy i widzowie lokalnych oraz oddolnych, internetowych serwisów informacyjnych, to media głównego nurtu uchylały się od relacjonowania protestu dotyczącego inwestycji związanej z gazem łupkowym – podkreślmy, gazem łupkowym, o którym od trzech lat mówiły dużo i niemal zawsze z entuzjazmem.

18 czerwca, po ponad dwóch tygodniach oporu, własne milczenie przerwali przedstawiciele Chevronu. Wpierw wywiadu dla RMF FM udzielił John Claussen, który dyplomatycznie zarzekał się, że Chevron szanuje „prawo ludzi do wyrażania opinii, ale zależy” mu, „by sposób w jaki je wyrażają, był zgodny z prawem”. Przedstawiając swojego pracodawcę jako obrońcę prawa w Polsce, Claussen przekonywał dalej, że Chevron posiada wszystkie wymagane uprawnienia, zamierza zbudować ogrodzenie wokół dzierżawionego terenu i pilnie wyczekuje pozwolenia na korzystanie z drogi [20]. Argumenty te powrócą w stanowisku Chevronu przekazanym jeszcze tego samego dnia przez Grażynę Bukowską na ręce Polskiej Agencji Prasowej [21]. „Wierzimy, że poglądy wyrażone przez tę małą grupę nie odzwierciedlają opinii szerszej społeczności” – głosi podstawowy komunikat tego oświadczenia. Na poparcie tej tezy Chevron przytacza aprobatę polskiego rządu dla swoich prac, dobrą wolę wiceministra środowiska Piotra Woźniaka a także dane statystyczne, potwierdzające ogólną zgodę polskiego społeczeństwa na poszukiwanie gazu łupkowego. W swym stanowisku jednakowoż firma ucieka od postulatów protestujących mieszkańców; mówi o nich wyraźnie z góry, jak o małej masie niezadowolonych, jednym słowem pragnie uogólnień i ucieka od niewygodnej dla siebie personalizacji sporu. Dane personalne protestujących za to, jak już wiemy, wytrwale dostarcza na placówki zamojskich komisariatów.

Od sporu lokalnych społeczności na Lubelszczyźnie z Chevronem, odżegnują się partie polityczne. Ogólna bierność Platformy Obywatelskiej oraz Prawa Sprawiedliwości, jest znamieną, zwłaszcza, że to one za swych rządów podtrzymały prawo koncesyjne, które pozwoliło na wydanie ponad 100 koncesji geologicznych w całej Polsce, bez wieloetapowych konsultacji i zgody lokalnych społeczności. Protestujący mieszkańcy z Żurawłowa wystosowali pismo, w którym poprosili prezydenta RP Bronisława Komorowskiego o interwencję. Ten pomimo własnej obecności na Lubelszczyźnie 20 czerwca, nie zdecydował się na przybycie, nie pokwapił się także aby zająć oficjalne

stanowisko w tej kwestii. Jeden z nielicznych wyjątków, jeśli chodzi o zaangażowanie partyjne, to odezwa Partii Zielonych, która w liście poparcia dla mieszkańców Żurawłowa napisała: „Broniąc Waszej wsi, walczyście jednocześnie o prawo do czystego środowiska, do zachowania sposobu życia opartego na rolnictwie, a także o demokratyczne standardy i przejrzyste prawo – czyli o kwestie ważne dla wszystkich Polaków i Polek” [22].

Podkreślić należy, że występowanie w roli obrońcy prawa w Polsce przez przedstawicieli Chevronu zakrawa na ironię, chichot etyki i prawa. Wykroczenia przeciwko środowisku naturalnemu i współudział w łamaniu praw człowieka przez ten amerykański koncern w różnych częściach globu pozostają dobrze udokumentowane. W latach 1964-1992, Texaco, obecnie integralna część Chevronu, wydobywał w ekwadorskiej Amazonii ropę naftową, odprowadzając do środowiska miliardy litrów ropy i ropopochodnych ścieków. Prace firmy doprowadziły do poważnych zmian środowiskowych, zdrowotnych, gospodarczych i społecznych w regionie. Pojawiły się defekty płodu, choroby nowotworowe i skóry. O skutkach zniszczeń środowiskowych na życie lokalnych społeczności poświadczają osobiste świadectwa Emergildo Criollo z ludu Cofan [23] oraz Servio Curipomy [24]. W 2011 roku Chevron został skazany prawomocnym wyrokiem przez ekwadorski sąd i teraz jest zobowiązany przekazać na rzecz 30

tysięcy lokalnych mieszkańców kwotę przekraczającą 18 mld dolarów. Co uderzające, przedstawiciele Chevronu odżegnują się od tego werdyktu, nazywają go spiskiem i robią wszystko by się od niego wywinąć – chociaż zanieczyszczenia pozostawione przez Texaco od lat 90. tych są szeroko udokumentowane przez liczne gremia pozasądowe: lokalne społeczności, podróżników, dokumentalistów i organizacje pozarządowe. Z racji dalszego uchylania się od postanowień wyroku, przeciwko koncernowi wszczęto niedawno postępowania egzekucyjne w Argentynie, Brazylii i Kanadzie.

Wśród innych zarzutów kierowanych pod adresem Chevronu należy wieloletnie subsydiowanie birmańskiej junty wojskowej, łamiącej prawa człowieka [25]. Rurociągi należące do koncernów inwestujących wówczas w Birmie, pomimo wielosegmentowego embarga, były oczyszczane przy wykorzystaniu przymusowej siły roboczej, w postaci okolicznych mieszkańców zaciąganych do pracy pod nadzorem wojska [26]. Kolejne przypadki naruszeń norm środowiskowych, ekonomicznych bądź społecznych związane są z inwestycjami Chevronu w Nigerii [27], Kamerunie [28] i Brazylii [29]. Wszystkie zarejestrowane przypadki dotyczące tych krajów pozwalają pod adresem Chevronu sformułować następujące zarzuty: wspieranie dyktatury, finansowe akumulowanie konfliktów zbrojnych, wykorzystywanie pracy przymusowej, prowadzenie działalności zagrażającej zdrowiu a nawet przeżyciu autonomicznych społeczności, zanieczyszczenie i degradacja środowiska, unikanie prawnych wyroków sądowych, negowanie własnej odpowiedzialności prawnej, moralnej bądź zaistniałych zdarzeń [30]. Działalności Chevronu towarzyszyło zatem łamanie zapisów Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy ILO'169. O wszystkich tych przypadkach zostały poinformowane: Ministerstwo Środowiska, Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Ministerstwo Gospodarki. Dwa z nich w zasadzie uchylili się od zajęcia stanowiska, natomiast MSZ zasugerowało nieważność ekwadorskiego wyroku [31].

Autor: Damian Żuchowski

Zdjęcia: occupychevron.tumblr.com

Dla „Wolnych Mediów

PRZYPISY

1. Damian Żuchowski „Co ministerstwa naprawdę sądzą o prawach człowieka?”

<http://wolnemediamedia.net/ekologia/co-polskie-ministerstwa-naprawde-sadza-o-prawach-czlowieka/>

2. Damian Żuchowski „Gaz łupkowy w Żurawłowie”

<http://wolnemediamedia.net/ekologia/gaz-lupkowy-w-zurawlowie/>

3. „W Zawadzie wciąż trwa protest. Zobacz komentarz Chevronu”

<http://zamosc.naszemiasto.pl/arttykul/1533311,w-zawadzie-wciaz-trwa-protest-zobacz-komentarz-chevronu,id,t.html>,

„Chevron wznowił prace w Zawadzie. W towarzystwie policji”

<http://zamosc.naszemiasto.pl/arttykul/1571153,chevron-wznovil-prace-w-zawadzie-w-towarzystwie-policji,id,t.html>

4. „Chevron wraca do Żurawłowa. Mieszkańcy protestują”

<http://zamosc.naszemiasto.pl/arttykul/galeria/1880319,chevron-wraca-do-zurawlowa-mieszkancy-protestuja,id,t.html>

„Chevron wrócił do Żurawłowa”

http://obywatelekontroluja.pl/wp-content/uploads/2013/06/Opis_blokady_mieszkancow_Zurawlowa.pdf

Anna Dyl-Schmelcer „Interes koncernu Chevron ponad prawem”

<http://wolnemediamedia.net/ekologia/prosba-o-pomoc-pilne/>

5. „Żurawłów: Drugi tydzień protestu i żadnych widoków na ugodę”

<http://www.lublin112.pl/zurawlow-drugi-tydzien-protestu-i-zadnych-widokow-na-ugode-zdjecia/>

6. Joanna Nowicka „Żurawłów: Protest można obejrzeć w internecie. Mieszkańcy podłączyli kamerę”

<http://zamosc.naszemiasto.pl/arttykul/galeria/1885933,zurawlow-protest-mozna-obejrzec-w-internecie-mieszkancy,id,t.html>

7. Kanał F Żurawłow: Chevron cameraman

www.youtube.com/watch?v=bjFk6lhl8RA

8. „Żurawłów: Ponowny apel o wsparcie – Chevron inwigiluje protestujących”

http://cia.media.pl/zurawlow_ponowny_apel_o_wsparcie_chevron_s_tosuje

9. „Zarzuty za łupkową blokadę. Chevron przechodzi do ofensywy”

<http://www.dziennikwschodni.pl/apps/pbcs.dll/article?AID=/20130617/ZAM0SC/130619570>

Sprawa incydentów podczas protestu w Żurawłowie trafi do sądu

<http://www.cire.pl/item,77864,1,0,0,0,0,sprawa-incydentow-podczas-protestu-w-zurawlowie-trafi-do-sadu.html>

10. „Komunikat rolników walczących z agresją koncernu Chevron”

<http://occupychevron.tumblr.com/statement>

11. „Kalendarium protestu”

http://occupychevron.tumblr.com/kalendarium_protestu

12. „Żurawłów: Drugi tydzień protestu i żadnych widoków na ugodę”

<http://www.lublin112.pl/zurawlow-drugi-tydzien-protestu-i-zadnych-widokow-na-ugode-zdjecia/>

13. „Lech Kowalski interview with radio stadion”

www.youtube.com/watch?v=5aEByG-iE88

14. „Opór bez Granic: Przeciwno Brutalnym działaniom korporacji Chevron w Polsce”

<http://ekobuddyzm.pl/2013/06/opor-bez-granic-przeciwko-brutalnym-dzialaniom-koporacji-chevron-w-polsce/>

15. <http://occupychevron.tumblr.com/page/3>

16. Karolina Domagalska „W Żurawłowie nie chcą łupków i Chevronu. Protestują w namiotach”

http://m.wyborcza.pl/wyborcza/1,105226,14140789,W_Zurawlowie_n

ie_chca_lupkow_i_Chevronu__Protestuja.html

17. „Minęły dwa tygodnie protestu w Żurawlowie. Stanęły nowe namioty”

<http://zamosc.naszemiasto.pl/arttykul/galeria/1900386,minely-dwa-tygodnie-protestu-w-zurawlowie-stanely-nowe,id,t.html>

18. „Warszawa solidarna z Żurawlowem: razem przeciwko Chevronowi”

<http://occupychevron.tumblr.com/>

„Warszawa solidarna z Żurawlowem – kolejne akcje”

<http://occupychevron.tumblr.com/>

19. Uczniowie przeciwko Chevronowi

<http://occupychevron.tumblr.com/>

20. „Zanim ruszy pełna produkcja gazu z łupków w Polsce, mogą minąć lata”

<http://www.rmfm24.pl/tylko-w-rmf24/wywiady/news-zanim-ruszy-pe-na-produkcja-gazu-z-lupkow-w-polsce-moga-mina,nId,984140>

21. „Chevron: mamy wszystkie pozwolenia na prace w Żurawlowie”

<http://www.bankier.pl/wiadomosc/Chevron-mamy-wszystkie-pozwolenia-na-prace-w-Zurawlowie-2866563.html>

22. „Do mieszkańców Żurawlowa, protestujących przeciwko działaniom Chevronu”

<http://www.zieloni2004.pl/news.php?readmore=3274>

23. Damian Żuchowski „Deszczówka przyniosła im nadzieję”

[Deszczówka przyniosła im nadzieję](#)

24. Damian Żuchowski „Chevron krytykowany w San Ramon”

<http://wolnemedi.net/ekologia/chevron-krytykowany-w-san-ramon/>

25. Damian Żuchowski „Gaz łupkowy: Chevron w Polsce pomimo łamania praw człowieka”

<http://damzuchowski.salon24.pl/376494,gaz-lupkowy-chevron-w-polsce-pomimo-lamania-praw-czlowieka>

26. Tamże

27. Justice In Nigeria Now

<http://justiceinnigerianow.org/about-chevron>

28. "Securing indigenous land rights in the Cameroon oil pipeline zone"

<http://www.forestpeoples.org/sites/fpp/files/publication/2010/08/cameroonpipelinejul07lowreseng.pdf>

<http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/cameroon/world-bank-funded-oil-project-would-displace-bagye>

<http://damzuchowski.salon24.pl/376494,gaz-lupkowy-chevron-w-polsce-pomimo-lamania-praw-czlowieka>

29. „Chevron najbardziej toksyczny w 2011 r.”

<http://wolnemedi.net/ekologia/chevron-najbardziej-toksyczny-w-2011-r/>

30. „Co ministerstwa naprawdę sądzą o prawach człowieka?”

<http://wolnemedi.net/ekologia/co-polskie-ministerstwa-naprawde-sadza-o-prawach-czlowieka/>

31. Tamże

AUDIO I VIDEO

1. Niezależna Telewizja: Rozmowa Pawła Nogala z sołtysem Żurawłowa, Emilem Jabłońskim w programie Alternews

youtube.com/watch?v=_FCNhnykZnc

2. Kanał Youtube F Zurawłow

www.youtube.com/channel/UC90guNB-dqLHf9MCgJQFiLw?feature=watch

3. Kanał Youtube Occupy Chevron PL

www.youtube.com/user/occupychevronPL?feature=watch

4. Narodowy Ruch Oporu przeciw Chevronowi na Zamojszczyźnie
[youtube.com/watch?v=mcNjj0Es5M8](https://www.youtube.com/watch?v=mcNjj0Es5M8)

STRONY INTERNETOWE I KANAŁY SPOŁECZNOŚCIOWE

1. Occupy Chevron (Poland). Protest mieszkańców Żurawłowa przeciwko inwestycjom koncernu Chevron

<http://occupychevron.tumblr.com/>

2. <http://zamosc.naszemiasto.pl/>

3. Inicjatywa „Obywatele kontrolują”

<http://obywatelekontroluja.pl/>

4. Farmer Protest

https://www.facebook.com/farmer.protest?hc_location=stream

5. Zamojscy chłopci proszą o pomoc

<https://www.facebook.com/events/377699295663644/?fref=ts>

PETYCJE I AKCJE

1. Petycja do Prezesa Rady Ministrów

<http://obywatelekontroluja.pl/przylacz-sie/podpisz-petycje/>

2. STOP FRACKING in Poland (Żurawłów village)

http://www.avaaz.org/en/petition/Stop_Fracking_in_Poland_gmina_Zurawlow/?fuQqcdb&pv=20

3. Jak możesz pomóc?

http://occupychevron.tumblr.com/jak_mozesz_pomoc